

CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU: ETNICUL ROMÂNESC ȘI FILOSOFIA

Maftai V., I. univ., UTM

C. Rădulescu-Motru este autorul unui sistem filosofic românesc, un sistem autohton care se evidențiază ca un aspect instituțional, universitar, de catedră. Sistemul său este elaborat în lucrările: *Puterea sufletească*, *Elemente de Metafizică*, *Personalismul energetic*, *Vocația - factor hotărâtor în cultura popoarelor* etc. Lumea apare în acest sistem ca rezultatul unei dezvoltări a energiei. Această evoluție începe cu forma ei fizică latentă, până la forma conștientă a energiei. Evoluția prevede sensul *personalizării* acestei energii, prin persoană înțelegându-se că forma acestei energii devine conștientă de sine și de scopurile ei. Sistemul său filosofic a fost evidențiat prin două elemente: este vorba despre influența kantiană a filosofiei sale (acest element determină influența filosofiei germane și nu partea originală și creatoare a gânditorului român). C. Rădulescu-Motru evidențiază tendința influențării filosofiei europene (în mod special cele germane) asupra filosofiei contemporane românești, dar fără a o reproduce „Scrierile noastre de filosofie, dacă de multe ori la lumină sunt roadele muncii unor discipoli, nu sunt niciodată rodul sec al papagalismului filosofic; autorii lor, chiar ca discipoli ai marilor filosofi străini, aduc filosofiei contribuții de netăgăduită valoare.” [1 p.117]. Autorul menționează că în ultimii 30 de ani cercetarea filosofică românească a pus în analiză, în discuții toate problemele fundamentale ale filosofiei popoarelor de elită.

În studiul *Filosofia Românească*, pentru a evidențiază existența specificului filosofiei românești, C. Rădulescu-Motru începe cu analiza problemei de nouitate în științele exacte și în sistemele filosofice. El consideră ca greșită aserțiunea conform căreia nouitatea poate fi evidențiată doar în științele exacte, unde există perspectiva unei veșnice înnoiri, o continuitate. Ramura filosofică este luată sceptic, menționa el. C. Rădulescu-Motru nu consideră drept adevăr că filosofia este o veșnică reluare de la început. El consideră că în sistematizările filosofice există o construcție, drept că mai puțin vizibilă ca în științele exacte. Științele exacte se completează cu rezultatul cercetării științifice, în timp ce sistemele filosofice „... se îmbină unele în altele, cele din urmă schimbă structura celor dinainte și aceasta încă la intervale mari”.[2 p.43] Viziunea autorului este că filosofia crește în diferențiere internă. Problema poate fi aceeași, însă structura unora este deosebită de a altora (adică fiecare filosof tratează problema dintr-o altă perspectivă, utilizând adesea alte metode de demonstrare). În acest sens, autorul vorbește despre specificul unui grad de experiență și înțelegere, câștigat de către epoca sa. Misiunea filosofului nu este doar de a găsi ceva nou, original în obiectul gândirii, ci, în primul rând, „... în adâncirea celor gândite de mulți

ani înainte, adâncire sprijinită pe utilizarea materialului nou de cunoștințe”[3 p.44]

O altă problemă de analiză a autorului este personalitatea filosofului. În filosofie poziția autorului ocupă un loc special în comparație cu științele exacte. Filosoful se alimentează din conștiința sa, conștiința este legată de mediul în care a ieșit, din substratul omenesc care îl înconjoară. „... Toate marele sisteme filosofice ale culturii omenesti dezvăluie tipurile de personalitate ale neamurilor în care ele au fost create”, accentua el.[4 p.46] C. Rădulescu-Motru afirmă că marele sisteme filosofice sau constituit în urma unui șir de reflexii, care din generație în generație le-a purtat în sine sufletul neamului în care s-a născut filosoful. Astfel, istoria filosofiei, evidențiază gânditorul, este o istorie a filosofilor, astfel că „...noutatea în filosofie, ca să se afirme, are nevoie de un credit cu mult mai mare față de cum are nevoie noutatea științifică”.[5 p.44] Noutatea în filosofie trebuie să se prezinte prin nume. Cel ce vine să spună ceva nou în filosofie este apreciat diferențiat, motiv servind ideea – dacă ar mai putea cineva să spună ceva nou, ca completare la cea ce au spus marii filosofi. Dacă ne referim la *personalitatea gânditorului român*, autorul evidențiază o situație specific nefavorabilă în Țara Românească pe motivul lipsei unei tradiții filosofice autohtone. El vorbește despre lipsa unei autorități în filosofia românească, care ar reprezenta faima poporului român (căci în mare măsură sistemele filosofice autohtone trebuie să se completeze în baza unora deja existente). Astfel, C. Rădulescu-Motru exemplifică gândurile sale prin lipsa unor scrieri la T. Maiorescu, C. Dimitrescu-Iași, Vasile Conta. Gânditorul recunoaște că la momentul când activa el, situație era una diferită, mișcarea filosofică era în curs, iar generația de profesori ce i-a urmat pe cei evidențiați anterior (adică generația lui C. Rădulescu-Motru) este, în viziunea lui, mai curajoasă. În plus, au apărut publicații periodice, ca de exemplu, *Revista de filosofie*. Gânditorul cu iscusință evidențiază coerența gândirii filosofice românești – o conștiință filosofică originală, care dezvăluie aptitudinile și aspirațiile sufletului românesc. De remarcat este faptul că, după opinia autorului, o conștiință filosofică autohtonă nu apare doar din faptul că se manifestă scrieri filosofice în limba română. Autorul recunoaște, cu regret, că asupra creării unei conștiințe filosofice românești nu lucrează nici publiciștii filosofi, nici publicul și nici autoritățile statului, care sunt privite ca fiind cinice și cu adevărat vinovate. Nici înalta instituție a Academiei Române nu posedă o secție de filosofie, menționa cu reproș Rădulescu-Motru. În scrierile publiciste lipsește continuitatea, autorii acestora depind de reflecțiile filosofiei străine, ei caută originalitatea în cea ce n-a fost spus de alții până acuma. Fiecare vrea să fie de sine stătător, aceasta nu permite apariția unei școli filosofice românești, regreta el. C. Rădulescu-Motru recunoaște și evidențiază necesitatea urgentă a *cunoașterii de sine* – a sufletului

românesc. El afirmă că nu există instituții care să cerceteze diferențele sufletești ale neamului românesc.

În concluzie, gânditorul presupune că orientarea spre dezvoltarea naturală a filosofiei românești trebuie să înceapă de la publiciști. Dar ce înțelegem prin *filosofie românească*? C. Rădulescu-Motru formulează următorul răspuns la această întrebare: filosofia românească costă în „...argumentarea sistematică prin care o conștiință formată în mediul poporului românesc ajunge să-și împace, în mod sincer, adevărurile dovedite de știință cu credințele tainice ale experienței sale proprii; adică este reflecția începută asupra celor ce se dau ca sigur știute și adusă la o gândire unitară cu conștiința de sine a omului produs de mediul românesc”. [6 p.48] În această ordine de idei este evidențiat specificul românesc în filosofia românească, care este determinat de atitudinea intimă a celui ce reflectează. Adică, filosofi români „...sunt numai cei care prin experiența și constituția lor internă ajung să unifice știința timpului lor cu credințele tainice izvorâte din experiența neamului românesc întreg”. [7 p.48]

Idei originale și specifice, în vederea elucidării problemei puse în discuție, le găsim la C. Rădulescu-Motru și în lucrarea *Filosofia în România veche*. În lucrarea dată, el constată faptul că în secolul al XVII-lea existau o mulțime de manuscrise cu cuprins filosofic. Evident că aceste manuscrise evidențiază o activitate filosofică a mediului cultural al perioadei respective. Dar sunt aceste scrieri românești? Am putea spune că nu, deoarece acestea sunt în mare parte traduceri după manualele utilizate de profesorii greci la cursurile lor de filosofie din școlile superioare Trei Ierarhi din Iași și Sfântul Sava din București.

Printre primii filosofi cu care tânăra generație a fost familiarizată, desigur era filosofia lui Aristotel. Pe parcursul secolului al XVIII-lea au loc un șir de traduceri și comentarii a Logicii, Eticii și Metafizicii lui Aristotel. Apoi, drept călăuză a profesorilor greci din Țările Românești era Christian Wolff. Marele tâlmăcitor al concepțiilor filosofice a lui Wolff era Eughenic Vulgaris, care a format în școala sa filosofică o bună parte dintre profesorii greci din școlile Țării Românești. Ulterior, în vederea familiarizării cu scrierile filosofice, profesorii de filosofie traduc scrierile lui Fr. Chr. Baumeister, I. G. Heineccius, I. Kant, ș.a.

La acest subiect, C. Rădulescu-Motru menționează că „Tradiția învățământului filosofic era pe deplin stabilită, înainte de secolul al XIX-lea. Școlile superioare din București și Iași trăiau în actualitatea problemelor filosofice occidentale și nu într-o actualitate de mozaic. Ele nu cedau influenței întâmplătoare a modei filosofice, ci se dau de partea influenței care învingea prin valoarea argumentelor”. [8 p.37] În acest fel, aristotelismul cedează în fața raționalismului lui Leibniz și Wolff, apare filosofia criticistă a lui I. Kant. În această situație, profesorii erudiți greci din școlile Țării Românești înlăturau tot ce era abatere de la logică. La începutul secolului al XIX-lea influența profesorilor greci a luat sfârșit (imigrația profesorilor greci încetează), condiționând ca tânăra generație

română să înceapă să plece prin străinătate pentru a învăța filosofia la diferite universități.

La începutul secolului al XIX-lea cultura românească se află la o bifurcație a influenței filosofice: *primul* - curentul filosofic reprezentat de erudiții profesori greci și *al doilea* – curentul filosofiei autohtone.

C. Rădulescu-Motru remarcă faptul că și înainte, pe lângă influența gândirii filosofice a erudiților greci se remarcă o rodire a propriului spirit românesc: „...gânditorii băștinași ai Principatelor Române au exprimat și ei reflexiuni ce aparțin filosofiei. Aceste reflexiuni sunt prinse în precuvântările cu care începeau traducerile; în cuvântările solemne ale Domnitorilor, înalților chiriarihi; în cronică; în zicători păstrate de memoria generațiilor, în toate realizările vieții publice românești...”[9 p.38] Din spectrul de realități exprimate, constatăm existența sursei social – culturale, folclorice, etc., care au creat baza inestimabilă a reflecțiilor filosofice a băștinașilor autohtoni. În acest sens, gânditorul evidențiază care este conținutul acestor reflecții. În primul rând, începe cu *Învățăturile lui Neagoe Basarab* de la începutul secolului al XVI-lea, apoi continue cu diaconul Coresi, în *Tâlcul Evangheliilor*, apoi se referă la cronicari. Drept obiect, conținut al reflecțiilor filosofice este omul; soarta lui pe pământ; cum să devină omul un adevărat om; se referă la soarta popoarelor. În plus, C. Rădulescu-Motru constată influența spiritualității latine, care a lăsat o amprentă unică asupra filosofiei populare românești. Această influență cuprindea filosofia lui Cicero, Epictet, Seneca, Marc Aureliu – care evidențiau primatul voinței ca o forță creatoare de sine și prin sine (cine ajunge să se stăpânească pe sine, stăpânește și natura, fiindcă natura nu are decât valoare pe care omul i-o atribuie).

Aceste două curente: filosofia erudită (de catedră) și filosofia autohtonă (de popor), după C. Rădulescu-Motru, „...vor trebui totuși să se unifice într-un tot armonios. Erudiția filosofică și tradiția autohtonă, când stau separat, sunt ca și inexistente pentru cultura românească. Puse în armonie, ele constituie o forță creatoare. Erudiția lărgeste orizontul reflexiunii filosofice, pe când tradiția autohtonă dă acestei reflexiuni adâncime; împreună ele fac originalitatea filosofică pe care o așteaptă cultura românească de la viitorii filosofi români”.[10 p.41] În această situație, autorul constată vectorul de dezvoltare a filosofiei românești. „Poporul român trebuie să aibă parte de o adevărată filosofie ...Numai o asemenea filosofie este viabilă și rodnică. Și poporul român are mare nevoie de o filosofie viabilă și rodnică”, - menționa Rădulescu-Motru. [11 p.42]

În plus, se remarcă faptul că poporul român are chemarea sa filosofică. În final, autorul constată că „adevărata filosofie începe nu după ce s-au adunat multe cunoștințe asupra naturii externe, căci atunci ea n-ar mai începe niciodată: cunoștințele asupra naturii sunt sortite să se înmulțească la infinit; adevărata

filosofie începe de îndată ce experiența intimă a vieții personale și-a găsit un rost care este în armonia cu cât mai multe cunoștințe asupra naturii”. [12 p.42]
Astfel, C. Rădulescu-Motru, definea filosofia românească ca fiind “argumentarea sistemică, prin care o conștiință formată în mediul poporului românesc ajunge să-și împace în mod sincer adevărurile dovedite de știință cu credințele tainice ale experienței sale proprii, adică reflexiunea începută asupra celor ce se dau ca sigur știute, și adusă la o gândire unitară ca conștiință de sine a omului produs de mediul românesc.”

Bibliografie:

1. C. Rădulescu-Motru, *Filosofia în România veche*, Editura “Ștefan Lupașcu”, Iași 2008
2. C. Rădulescu-Motru *Filosofia Românească*, în C. Rădulescu-Motru, *Filosofia în România veche*, Editura “Ștefan Lupașcu”, Iași 2008
3. Ibidem p.44
4. Ibidem p.46
5. Ibidem p.44
6. Ibidem p.48
7. Ibidem p.48
8. C. Rădulescu-Motru *Filosofia în România veche*, în C. Rădulescu-Motru, *Filosofia în România veche*, Editura “Ștefan Lupașcu”, Iași 2008, p.37
9. Ibidem p.38
10. Ibidem p.41
11. Ibidem p.42
12. Ibidem p.42
13. Rădulescu-Motru, C., *Mărturisiri, ediție de Valeriu și Sanda Râpeanu*, Editura Minerva, 1990
14. Rădulescu-Motru, C., *Rolul social al filosofiei (restituiri)*, în „Revista de filosofie”, 2/1992